
Zbigniew Judycki

Lwowianie w świecie

W 2017 roku Muzeum Niepodległości i Fundacja Polonia Semper Fidelis planują zorganizować XVI Międzynarodowego Sympozjum Biografistyki Polonijnej pt. „Lwowianie w świecie”, które odbędzie się we Wrocławiu i we Lwowie. Publikacją towarzyszącą sympozjum będzie słownik biograficzny ukazujący sylwetki Lwowian (postacie historyczne i współczesne), których losy życia związane są z różnymi krajami świata.

Słownik będzie okazją do ukazania dziejów licznej Polonii lwowskiej rozsianej na wszystkich kontynentach, na które składają się w znacznej mierze osiągnięcia indywidualne. Niestety większość tych osiągnięć – niejednokrotnie godnych podziwu, czy wręcz bohater-skich – uległa kompletnemu zapomnieniu.

Licząc na zainteresowanie Czytelników sylwetkami Lwowian żyjących na obczyźnie będziemy, począwszy od niniejszego numeru, publikować na łamach „Rocznika Kresowego” ich krótkie noty biograficzne, jako przyszły materiał do przygotowywanego słownika.

Serdecznie prosimy o krytyczne uwagi dotyczące zamieszczanych biogramów oraz przysyłanie wszelkich informacji związanych z życiem i działalnością Lwowian na obczyźnie.

***

ABENDROTH Irene, austriacka śpiewaczka (sopran koloraturowy) polskiego pochodzenia; ur. 14 lipca 1872 we Lwowie, zm. 1 września 1932 w Weidling koło Wiednia. Wykształcenie: studia muzyczne w Wiedniu i w Mediolanie. Występowała w operze wiedeńskiej i drezdeńskiej. Od 1908 prowadziła działalność pedagogiczną w Wiedniu.

Lit.: *Encyklopedia muzyczna PWM*, red. E. Dziębowska, Kraków 1979.

ABRATOWSKI Jerzy, kompozytor, pianista, organista; ur. 22 kwietnia 1929 we Lwowie, zm. 1 lutego 1989 w Los Angeles (USA), syn Kazimierza. Wykształcenie: studia muzykologiczne na Uniwersytecie Wrocławskim 1948-1952; kurs elektroakustyki muzycznej w Aga-Baltic A.G. w Szwecji. W latach 1949-1967, m.in. współpracownik Polskiego Radia, Teatru Młodego Widza we Wrocławiu oraz Wytwórni Filmów Rysunkowych. Od 1967 w USA, gdzie pracował jako muzyk. Komponował, akompaniował, demonstrował nowe modele organów. Autor ok. 150 piosenek, m.in. popularnego w latach 60. przeboju *Gdy mi Ciebie zabraknie*. Zginął od przypadkowej kuli podczas napadu na bank w Los Angeles.

Lit.: Wolański R., *Leksykon polskiej muzyki rozrywkowej*, t. I-III, Warszawa 2003.

ALTER Franciszek Ksawery, austro-węgierski kapitan; ur. 8 grudnia 1889 we Lwowie, zm. 23 stycznia 1945 w Garmisch-Partenkirchen k. Murnau, syn Jana i Marii; żonaty: Zofia Komierowska. Absolwent Korpusu Kadetów we Lwowie 1905-1909. W armii austro-węgierskiej 1909-1918. Walczył na frontach I wojny światowej, m.in. jako dowódca kompanii. Awanse: chorąży 1909, podporucznik 1912, porucznik 1916, kapitan 1918. W Wojsku Polskim od 1918. Odznaczenia: Order Virtuti Militari (V), Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Walecznych (2x).

Lit.: Centralne Archiwum Wojskowe (akta personalne, A-696); Stawecki P. *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918-1939*, Warszawa 1994.

ARKLOWA Teresa z domu Blumenfeld, śpiewaczka operowa (sopran); ur. w 1861 we Lwowie, zm. w maju 1929 w Mediolanie (Włochy). Wykształcenie: Konserwatorium Muzyczne we Lwowie; Szkoła Śpiewu Marie Louise Dustmann w Wiedniu; studia uzupełniające pod kierunkiem Pauliny Viardot Garcia w Paryżu. Debiut w mediolańskiej La Scali 1891. Występowała, m.in. w Pradze, Budapeszcie, Hamburgu, Barcelonie, Madrycie (Teatro Real), Lizbonie, Odessie, Londynie. Od 1900 we Włoszech, gdzie w 1903 otworzyła własną szkołę śpiewu w Mediolanie.

Lit.: *Almanach żydowski*, Lwów 1937; Kutsch K., Riemens L., *Großes Sängerlexikon*, Bern 1997.

ASKENASE Stefan, pianista, pedagog muzyczny; ur. 10 lipca 1896 we Lwowie, zm. 18 października 1985 w Bonn (Niemcy). Wykształcenie: Galicyjskie Towarzystwo Muzyczne we Lwowie (u Karola Mikulego, Ksawera Zacharyasiewicza i Theodora Pollaka); Konserwatorium Muzyczne w Wiedniu (u Emila von Sauera). Debiutował w 1919 w Wiedniu, a w rok później w Filharmonii Warszawskiej, grając m.in. *Koncert a-mol* Schumana. Koncertował we wszystkich krajach Europy, Ameryki Południowej, Afryki oraz w Palestynie i Indonezji. Wybitny interpretator Chopina, Brahmsa, Beethovena, Bacha, Schuberta, Schumanna i Scarlattiego. Wykładowca w konserwatoriach muzycznych w Kairze 1922-1925 i w Brukseli 1927-1967. Jego uczniami byli: Martha Argerich, Andrzej Czajkowski i Mitsuko Uchida. Nagrał szereg płyt z muzyką Fryderyka Chopina dla Deutsche Grammophon. Autor pacy *F. Chopin, Berceuse op. 57* (seria: „Wie Meister üben” 1966). Prowadzący kurs mistrzowski dla młodych pianistów w Dusznikach 1977. Członek jury międzynarodowych konkursów w Brukseli i Monachium. Założyciel w Niemczech międzynarodowego towarzystwa „Arts und Musik”.

Lit.: *Encyklopedia muzyczna PWM*, red. E. Dziębowska, Kraków 1979; Dybowski S., *Słownik pianistów polskich*, Warszawa 2003; *Wielka encyklopedia PWN*, t. 2, Warszawa 2001.

BAJAN Jerzy, pilot, działacz niepodległościowy; ur. 4 maja 1901 we Lwowie, zm. 27 czerwca 1966 w Londynie. Wykształcenie: Oficerska Szkoła Lotnicza w Grudziądzu. Ochotnik w wojnie polsko-ukraińskiej 1918-1919 i polsko-bolszewickiej 1920. Od 1922 w lotnictwie wojskowym (pilot myśliwski). Uczestnik pokazów akrobatycznych (tzw. trójka bajanowska, od jego nazwiska) w Zagrzebiu i Zurychu. Wykonał rekordowy lot na trasie Warszawa-Charków-Leningrad-Lwów-Wiedeń. Zwycięzca w międzynarodowych zawodach samolotów turystycznych Challenge IV na polskim samolocie RWD-9. Komendant Szkoły Podchorążych Lotnictwa w Dęblinie 1939. W czasie II wojny światowej dowódca polskiego lotnictwa myśliwskiego i oficer łącznikowy w sztabie Fighter Command RAF 1943-1945. Prezes Stowarzyszenia Lotników Polskich w Wielkiej Brytanii 1958-1964. Kierownik komisji, która opracowała listę zestrzeleń polskich lotników podczas II wojny światowej, znaną następnie jako „lista Bajana”. Współorganizator Polskiego Klubu Szybowcowego w Lasham. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Komandorski Orderu Odro-

dzenia Polski (pośmiertnie nadany przez rząd RP na uchodźstwie), Krzyż Walecznych (2x), Medal Niepodległości, Srebrny Krzyż Zasługi, Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918-1921, bułgarski Order Świętego Aleksandra, rumuński Order Korony Rumunii, szwedzki Królewski Order Miecza (I). Jego imieniem nazwano ulice: w Białej Podlaskiej (osiedle Za Torami), w Poznaniu (osiedle Lotników Wielkopolskich), w Warszawie (osiedle Wawrzyszew, obecnie Bielany), w Krakowie (Dzielnica III Prądnik Czerwony), w Łodzi (Dzielnica Polesie), we Wrocławiu (osiedle Gądów Mały), w Szczecinie (dzielnica Pogodno), w Mielcu (osiedle Lotników) oraz w Gdańsku (osiedle Zaspą), Gliwicach, Starachowicach i Sosnowcu (dzielnica Zagórze).

Lit.: Archiwum autora (druki ulotne).

BALKO Andrzej Władysław, prawnik, działacz społeczny; ur. 16 grudnia 1923 we Lwowie, zm. w sierpniu 2012 w Wiedniu, syn Henryka i Marii ze Schreyerów. W okresie II wojny światowej więziony w obozie pracy przymusowej na Węgrzech 1943–1945. Studia na Wydziale Prawa i w Szkole Nauk Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie 1946–1950. Urzędnik w Zarządzie Miejskim w Krakowie 1941–1943; pracownik Zjednoczenia Przemysłu Drzewnego w Krakowie 1946–1947; pracownik kancelarii adwokackiej prof. J. Langroda w Krakowie 1948–1950; współorganizator i dyrektor ds. administracyjno-finansowych Przedsiębiorstwa Wiertniczego i Geologicznego Rud Metali Nieżelaznych w Krakowie 1950–1954; pracownik działu organizacyjno-prawnego, biblioteki technicznej i biura dyrektora naczelnego Huty im. Lenina w Nowej Hucie 1954–1962; pracownik prywatnych przedstawicielstw handlowych w Wiedniu 1962–1963; sekretarz, a następnie dyrektor na Austrię i czasowo dyrektor europejski Polish-American Immigration w Wiedniu 1962–1988; emerytura 1988–2012. Delegat na Austrię rządu RP na uchodźstwie w Londynie 1973–1988. Współorganizator i członek Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata w Toronto oraz organizator i przewodniczący Rady Koordynacyjnej Polskich Organizacji Niepodległościowych w Austrii 1975–1988. Współorganizator i członek zarządu oraz czasowo wiceprezes Forum Polonii w Austrii 1991–1996. Członek: Association for the Study of the World Refugee Problem, Stowarzyszenia Polskich

Kombatantów (członek zarządu i kilkakrotnie prezes SPK w Austrii) 1963–2012 oraz Zarządu Federacji Światowej SPK w Londynie.

Lit. Archiwum autora (ankieta biograficzna).

BIERNACIK Stanisław Zdzisław, nauczyciel, menedżer, redaktor; ur. 24 kwietnia 1920 we Lwowie, syn Franciszka i Anny z Preisnerów; żonaty: Sheila Rudden (menedżer); dzieci: Anna, Margaret (pracownik administracji przemysłowej), Paul (urzędnik), Mark (handlowiec). Po wybuchu II wojny światowej przez Rumunię przedostał się do Francji, gdzie ukończył Szkołę Podchorążych Artylerii w Coëtquidan 1939–1940. Porucznik I Dywizji Panczernej 1942–1945. Wykształcenie (studia ekonomiczne): Uniwersytet w St. Andrew (Szkocja) 1945–1949, Uniwersytet w Oksfordzie (kurs letni) 1950, London School of Economic 1949–1951. Nauczyciel: w szkole średniej St. Patrick Secondary w Carlise (Wielka Brytania) 1949–1953, Lake Shore Central Schools w Angola (USA) 1953–1954, Annunciation High School w Buffalo 1954–1955; menedżer: Kenmore Boot Shops Inc. w Hamburg (USA) 1955–1970, Columbus Club Inc. w Hamburg 1970–1985. Redaktor: „Knights of Columbus Bulletin” (Buffalo) 1969–1979, „Polish Business Association Bulletin” (Buffalo) 1979–1980. Autor licznych artykułów opublikowanych m.in. w „Niagara Guardian” (Niagara Falls, Kanada), „Word War II” (Leesburg), „Sun Buffalo News” (Buffalo), „Am-Pol Eagle” (Buffalo), „Polish American Journal” (Buffalo). Współorganizator i sekretarz stałej wystawy poświęconej Polskim Siłom Zbrojnym w II wojnie światowej w Naval Park w Buffalo. Komendant Placówki nr 1 Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej w Ameryce (dyrektor Narodowej Rady Naczelnej 1999–2004). Członek: m.in. Stowarzyszenia Polskich Kombatantów 1948–, Rycerzy Kolumba (Grand Knight, District Deputy, Chapter President), Polish Army Weterans of America. Wybrany „Człowiekiem Roku 1990” przez czasopismo „Am-Pol Eagle” (Buffalo). Odznaczenia: Krzyż Kawalerski Orderu Zasługi RP, Srebrny Krzyż Zasługi, Medal Wojska, medal „Za udział w wojnie obronnej 1939”, Croix de Combattant, Defence Medal, France & Germany Star. Miejsce zamieszkania: USA..

Lit.: Archiwum autora (ankieta biograficzna); *Who's Who in Polish America* (red. B. Wierzbiański), New York 1996.

BRONARSKI Ludwik, pianista, muzykolog, pedagog muzyczny; ur. 13 kwietnia 1890 we Lwowie, zm. 9 listopada 1975 we Fryburgu (Szwajcaria), syn Juliusza i Marii z domu Nikisch. Wykształcenie: studia w zakresie kompozycji (u Hermanna Grädenera), muzykologii (u Guido Adlera) oraz gry na fortepianie (u Teodora Leszetyckiego) na Uniwersytecie Wiedeńskim 1909-1913; studia muzykologiczne u Petera Wagnera zakończone doktoratem na Uniwersytecie Fryburskim (praca doktorska: *Die Lieder der heiligen Hildegard ein Beispiel zur Geschichte der geistlichen Musik der Mittelalters*) 1914-1919. Profesor (kierownik Zakładu Teorii i Historii Muzyki; wykładowca historii muzyki polskiej oraz teorii muzyki; prowadzący klasę fortepianu) Konserwatorium Muzycznego we Fryburgu 1914-1967. Wspólnie z Ignacym Paderewskim i Józefem Turczyńskim zainicjował i zrealizował edycję *Dzieł wszystkich Fryderyka Chopina* w 21 tomach (1949-1961). Jako pierwszy opublikował pozostające wcześniej w rękopisie (w Bibliotece Konserwatorium w Paryżu) dzieła Fryderyka Chopina - *Nokturn c-moll, Largo Es-dur* oraz (z rękopisu reprodukowanego) *Cantabile B-dur*. Autor, m.in.: *Harmonika Chopina* (1935), *Etudes sur Chopin* (1944-1946, 2 tomy), *Chopin et l'Italie* (1946), *La musique* (1947), *Szkice chopinowskie* (1961), *Wspomnienia z pracy nad robotnikami polskimi w Szwajcarii* (1934). Współpracownik redakcji genewskiego wydawnictwa Publications Encyclopediques sur la Pologne 1919-1923 oraz pism „Muzyka“, „Schweizerische Musikzeitung“, „La Revue Musicale“ (Paryż). Popularyzator polskiej kultury muzycznej w Szwajcarii. Wygłaszał odczyty o Chopinie i Paderewskim we Fryburgu, Bernie, Genewie i Neuchâtel. Członek: Chopin-Gesellschaft w Wiedniu (honorowy), Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie w Londynie, Polskiej Akademii Umiejętności.

Lit.: *Biogramy uczonych polskich*, Część I: Nauki społeczne, zeszyt 1: A-J, Wrocław 1983; *Encyklopedia muzyczna PWM*, red. E. Dziębowska, Kraków 1979; Gołąb M., *Ludwik Bronarski (1890-1975)*, „Rocznik Chopinowski”, XXI 1995.

DĄBEK Roman Józef, chemik, nauczyciel akademicki; ur. 24 lutego 1939 we Lwowie, syn Jana i Zofii z Kłapków; żonaty: Bogusława Bojarska (filolog); dzieci: Adam,, Roman. Studia chemiczne na Uni-

wersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu 1959–63; studia specjalistyczne na Uniwersytecie Wrocławskim 1978 oraz na uniwersytetach w Rostoku 1975 i 1977 oraz Greiswald (Niemcy) 1978–80; doktorat na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu 1973. Asystent, starszy asystent, a następnie adiunkt Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu 1963–89; visiting professor Instituto Politécnico Nacional w Ciudad de México 1981–83; profesor Universidad Autónoma de Coahuila w Saltillo (Meksyk) 1983–; współpracownik *Ilustrowanego Słownika Biograficznego Polonii Świata* w Paryżu 1997-. Główne kierunki działalności naukowej: fizyko-chemia związków wielocząsteczkowych (polimery); polielektrolity usieciowane; membrany jonoselektywne; historia chemii; Polacy w Meksyku w XIX wieku. Uzyskał dwa polskie patenty. Autor licznych publikacji naukowych z zakresu chemii w międzynarodowych czasopismach specjalistycznych oraz referatów i haseł słownikowych z zakresu biografistyki polonijnej. Uczestnik Międzynarodowych Sympozjów Biografistyki Polonijnej w Paryżu 1997, Rzymie 1998 i Wiedniu 1999. Członek: Polskiego Towarzystwa Chemicznego 1963–1981, Sociedad Química de México 1981–, Sociedad Electroquímica de México 1981–, North American Membrane Society 1992-. Laureat nagród: Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu 1967, 1973, 1977, 1978 i 1980, Ministra Żeglugi 1969. Odznaczenia: srebrny medal Facultad de Química de la Universidad Nacional Autónoma de México 1992. Zainteresowania/hobby: fotografia, film naukowy, filatelistyka, kolekcjonerstwo (leopolitana) Miejsce zamieszkania: Meksyk.

Lit.: Arch. IRB (ankieta biograficzna; wykaz publikacji za lata 1966–99); *Directorio 1996 Investigadores para la Divulgación de la Ciencia*, México 1996; *Informator Nauki Polskiej 1995/96*, Warszawa 1996; *Pracownicy Nauki i Dydaktyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945–1994. Materiały do biografii*, Toruń 1995; *Who's Who in México 1989–1990*, Washington 1990.

DĘBICKA Jadwiga, śpiewaczka operowa (sopran); ur. w 1888 we Lwowie, zm. 3 grudnia 1970 w Wiedniu. Wykształcenie: naukę śpiewu pobierała w szkole siostr Kozłowskich we Lwowie, a następnie w Wiedniu u P. Stermich-Valcrociaty. Śpiewała w wiedeńskiej Hofoper 1914, a następnie Volksoper 1915-1924. Solistka zespołu berliń-

skiej Staatsoper 1924-1936. Profesor Akademie für Musik und darstellende Kunst w Wiedniu 1950.

Lit.: *Encyklopedia muzyczna PWM*, red. E. Dziębowska, Kraków 1979.

DOBROWOLSKI Andrzej, kompozytor, pedagog muzyczny; ur. 9 września 1921 we Lwowie, zm. 8 sierpnia 1990 w Grazu (Austria). Wykształcenie: studia muzyczne odbył u Bronisława Rutkowskiego (organy), Stefana Beliny-Skupiewskiego (śpiew), Ludwika Kurkiewicza (klarnet) oraz w Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej w Krakowie 1945-1951. Profesor zwyczajny klasy kompozycji i muzyki elektronicznej 1976, a następnie od 1979 dziekan Wydziału Kompozycji, Teorii i Dyrygentury w Hochschule für Musik und darstellende Kunst w Grazu. Autor kompozycji orkiestrowych, kameralnych, fortepianowych, wokально-instrumentalnych, instrumentalnych z taśmą magnetofonową, muzyki elektronicznej, teatralnej i filmowej. Kompozycje, m.in.: *Wariacje symfoniczne* 1949, *Fantazja polska* 1951, *Symfonia*

koncertująca na obój, klarnet, fagot i orkiestrę smyczkową 1960, *Krabogapa* na klarnet, puzon, wiolonczelę i fortepian 1969, *Suita ludowa* na chór i orkiestrę 1950, *Kantata na cześć pokoju* na mezzosopran, chór i orkiestrę 1962. Laureat nagrody rządu Styrii im. Johanna Josepha Fuxa 1990.

Lit.: *Kompozytorzy polscy 1918-2000*, red. M. Podhajski, t. II, Gdańsk-Warszawa 2005.

DOŁŻYCKI Adam, dyrygent; ur. 24 grudnia 1886 we Lwowie, zm. 9 września 1972 w Marktrewitz (Niemcy). Wykształcenie: Konserwatorium Polskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie 1896-1900; studia uzupełniające u P. Juona i L. Schrattenholza w Berlinie 1902-1912. Współpracownik Teatru Polskiego w Moskwie, a następnie dyrygent orkiestr symfonicznych w Kisłowodsku i Piatigorsku oraz w teatrze operowym w Baku 1916-1918. W latach 1918-1945 w Polsce, m.in. dyrygent w Teatrze Wielkim w Warszawie 1913-1915

i 1922-1937. Dyrygent orkiestr symfonicznych w Saint Louis, Cincinnati i w Nowym Orleanie (USA) 1923; kierownik artystyczny i pierwszy dyrygent Opery Królewskiej w Sofii 1937-1938. Pod koniec II wojny światowej opuścił Polskę wraz z wycofującymi się wojskami niemieckimi i osiadł w Bawarii, gdzie prawdopodobnie (w Tirschenreuth) uczył muzyki.

Lit.: *Encyklopedia muzyczna PWM*, red. E. Dziębowska, Kraków 1979; *Słownik Biograficzny Teatru Polskiego 1900-1980*, Warszawa 1994.

GAJ-CELIŃSKI Andrzej, asystent rachunkowy, pianista, działacz społeczny; ur. 5 maja 1908 we Lwowie, zm. 8 lutego 1988 w Birmingham (Wielka Brytania), syn Konstantego i Anieli z domu Górka. Wykształcenie średnie. Urzędnik magistratu lwowskiego 1936-1939. Członek Stronnictwa Narodowego. Po wybuchu II wojny światowej aresztowany przez NKWD i skazany na karę śmierci, zamienioną następnie na 25 lat przymusowej pracy przy budowie linii kolejowej w okolicach Workuty. Żołnierz 5. Dywizji Kresowej II Korpusu Polskiego, z którą brał udział m.in. w bitwie pod Monte Cassino 1942-1946. W Wielkiej Brytanii od 1946. Robotnik w zakładach chemicznych Lukos w Birmingham 1949-1973. Czynnie uczestniczył w życiu kulturalnym polskich środowisk emigracyjnych w Wielkiej Brytanii (m.in. pianista i akompaniator w Klubie Orła Białego w Birmingham). Pełnomocnik Skarbu Narodowego. Członek: Stowarzyszenia Polskich Kombatantów, Stronnictwa Narodowego oraz Związku Filatelistów Polskich w Wielkiej Brytanii (jego zbiory wielokrotnie uzyskiwały złote, srebrne i brązowe medale na wystawach filatelistycznych). Odznaczenia: m.in. Krzyż Walecznych, Krzyż Monte Cassino.

Lit.: Archiwum autora (materiały udostępnione przez p. Elżbietę Narowską z Pruszkowa).

GAWENDA Jerzy August Bolesław, prawnik, polityk; ur. 11 maja 1917 we Lwowie, zm. 2 grudnia 2000 w Londynie, syn Bolesława i Marii z Laskowskich. W czasie II wojny światowej kapral podchorąży 2. Dywizji Strzelców Pieszych we Francji (internowany w Szwajcarii 1940). Wykształcenie: Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie (dyplo-

macja, prawo) 1935–1939, uniwersytet we Fryburgu (prawo zakończone doktoratem) 1940–1945, Institute of International Law w Genewie (prawo) 1942–1943. Młodszy asystent Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie 1938–1939; asystent uniwersytetu we Fryburgu (Szwajcaria) 1940–1945; wykładowca w obozie uniwersyteckim we Fryburgu 1941–1945; sekretarz Konsulatu RP w Bazylei 1945–1946; delegat, a następnie sekretarz Społecznego Komitetu Pomocy Polakom w Niemczech 1946–1954; niezależny dziennikarz i wydawca w Londynie 1954–1960; profesor (rektor 1979–1986) Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie w Londynie. W latach 1960–1979 był pracownikiem Motor Union Insurance Co., a następnie Guardian Royal Exchange Assurance Ltd w Wielkiej Brytanii. Członek rządu RP na uchodźstwie (minister informacji 1959–1963, minister oświaty 1967–1968, minister spraw zagranicznych 1968–1972, wicepremier i minister spraw zagranicznych 1972–1976) 1959–1976. Autor artykułów oraz publikacji książkowych, m.in.: *Le Plébiscite en Droit International* (Friburg 1945), *Legalizm polski w świetle prawa publicznego* (Londyn 1959), *The Soviet Domination of Eastern Europe in the Light of International Law* (London 1974); Członek: Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie 1960–1980, Związku Dziennikarzy RP w Londynie 1951–1981, Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce 1974–2000. Doktor honoris causa Ukraińskiej Akademii Nauk w Filadelfii 1980. Odznaczenia, m.in.: Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Wojska, Croix des Combattants Volontaires.

Lit.: Archiwum autora (ankieta biograficzna).

GELLA Aleksander Jan, socjolog, nauczyciel akademicki; ur. 15 października 1922 we Lwowie, syn Jana i Kazimiery z Szygowskich; żonaty: Teresa Maria Mellerowicz (artystka malarka). W czasie II wojny światowej żołnierz Armii Krajowej (obwód „Kefir” Kolbuszowa) 1943–1945. Wykształcenie: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie (prawo) 1945–1947, Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie (malarstwo) 1947–1949, Uniwersytet Warszawski (ekonomia) 1954–1956; doktorat 1958 i habilitacja 1965 w Polskiej Akademii Nauk. Asystent, adiunkt, a następnie docent Zakładu Historii Nauki i Techniki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie 1956–1967; visiting professor: University

of Alberta w Edmonton (Kanada) 1967, San Jose State College w San Jose (USA) 1967–1969, Uniwersytetu Kalifornijskiego w Santa Barbara 1968–1970; profesor: uniwersytetu w Buffalo 1970–1994, Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie w Londynie 1985–, Instytutu Historii, Nauki i Techniki PAN w Warszawie 1991–1993. Główne kierunki badań naukowych: historia inteligencji polskiej; społeczna historia Europy centralno-wschodniej. Autor artykułów naukowych w czasopiśmie polskich i amerykańskich oraz publikacji książkowych, m.in.: *Wawrzyniec Surowiecki* (Wrocław 1958), *Ewolucjonizm a początki socjologii* (Wrocław 1966), *Ward – Gumplowicz Correspondence* (New York 1971), *The Intelligentsia and the Intellectuals* (London 1976), *Humanism in Sociology: Its historical roots and contemporary problems* (Washington 1978), *Naród w defensywie. Rozważania historyczne* (Londyn 1987), *Development of Class Structure in Eastern Europe: Poland and Her Southern Neighbors* (Albany 1989), *Zagłada Drugiej Rzeczypospolitej 1945–1947* (Warszawa 1997). Członek: Polskiego Towarzystwa Socjologicznego 1956–, Polish Institute of Arts and Sciences of America 1970–, Stowarzyszenia Polskich Kombatantów 1971–, Światowego Zrzeszenia Żołnierzy Armii Krajowej 1996–. Laureat nagród: Polskiej Fundacji Kulturalnej im. Prezydenta E. Raczyńskiego w Londynie 1990, Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie im. A. Lenkiewicz 1991 oraz 7 nagród naukowych uniwersytetu w Buffalo. Odznaczenia: Krzyż Armii Krajowej. Zainteresowania/hobby: rzeźba, malarstwo, publicystyka. Miejsce zamieszkania: USA.

Lit.: Archiwum autora (ankieta biograficzna).

GIMPEL Bronisław, skrzypek, pedagog muzyczny; ur. 29 stycznia 1911 we Lwowie; zm. 1 maja 1979 w Los Angeles (Kalifornia, USA), syn Adolfa. Wykształcenie: Konserwatorium Muzyczne we Lwowie (u Moritza Wolfstahla), Konserwatorium Muzyczne w Wiedniu (u Roberta Pollacka) oraz Konserwatorium Muzyczne w Berlinie (u Carla Flescha). Koncertował w Europie i Ameryce Południowej, m.in. odbył tournée po Włoszech, gdzie wystąpił przed królem Wiktorem Emanuelem i papieżem Piusem XI. Od 1937 w USA, gdzie w latach 1942–1945 służył w armii amerykańskiej. Debiut w nowojorskiej Town Hall 1938. Pierwszy pianista, który na płytach wytwórni Columbia

utrwalił *Etiudy* op. 33 i *Mazurki* Op. 50 K. Szymanowskiego 1940. Koncertmistrz Los Angeles Philharmonic Orchestra. W latach 1959-1960 prowadził kursy mistrzowskie w Akademii Muzycznej w Karlsruhe. Profesor University of Connecticut 1967-1973 oraz Royal Northern College of Music w Manchesterze 1973-1979.

Lit.: *Who's Who in American Music*, New York 1985.

GIMPEL Jakub, pianista; ur. 16 maja 1906 we Lwowie, zm. 12 marca 1989 w Los Angeles (Kalifornia, USA), syn Adolfa. Wykształcenie: Konserwatorium Polskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie (u Kornelii Tarnawskiej) 1921; uzupełniające studia muzyczne w Wiedniu u pianisty Eduarda Steuermanna i kompozytora Albana Berga. Koncertował, m.in. w Polsce, Francji, Niemczech, Hiszpanii, Austrii, Holandii 1924-1938. W USA od 1938, gdzie od 1969 prowadził mistrzowską klasę fortepianu na Międzynarodowym Uniwersytecie w San Diego. Profesor California State University w Northridge 1971-1986.

Lit.: *Who's Who in American Music*, New York 1985; *The Arts, Sciences and Literature*, München 1983.

GORDASZEWSKI Franciszek, belgijski kapitan; ur. 16 czerwca 1802 we Lwowie, zm. 4 kwietnia 1870 w Varenne-St-Hilaire (Francja). Uczestnik powstania listopadowego, po upadku którego wyjechał do Francji 1832. Jako uczestnik wyprawy frankfurckiej 1833 przeszedł do Szwajcarii, gdzie został wybrany członkiem Rady Hufca Świętego, a następnie dowódcą kompanii w wyprawie sabaudzkiej 1834. Uczestnik powstania w Lyonie 1834. W armii belgijskiej w randze kapitana służył w 8. Pułku Piechoty Linijowej 1839-1842. W 1842 wyjechał do Francji.

Lit.: Hass L. *Wolnomularze polscy w kraju i na świecie 1821-1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 1999.

HALSKI Czesław Rajmund, kompozytor, muzykolog, pisarz muzyczny; ur. 31 sierpnia 1908 we Lwowie, zm. 17 listopada 2001 w Londynie. Wykształcenie: studia prawnicze (mgr) na Uniwersytecie Lwowskim 1934; studia muzyczne w Konserwatorium Mu-

zycznym we Lwowie (kompozycja i dyrygentura u Adama Soltysa, fortepian u Witolda Friemana i Leopolda Muenzera, a teoria u Józefa Kofflera) oraz studia kompozytorskie pod kierunkiem Teodora Hollanda w Royal Academy of Music w Londynie ukończone ze złotym medalem 1949; doktorat z etnografii muzycznej 1962. Podczas II wojny światowej w I Korpusie Polskim w Szkocji, a następnie pilot oficer w lotnictwie brytyjskim 1940-1944. Spiker w Polskim Radiu w Londynie, a następnie spiker i reżyser w Sekcji Polskiej BBC w Londynie 1944-1973. Popularyzator polskiej muzyki za granicą. Współpracownik (krytyk i muzykolog) londyńskiego czasopisma polonijnego „Wiadomości”. Autor licznych prac popularno-naukowych z zakresu muzyki oraz ponad 660 haseł w *Grove's Dictionary Music and Musicians* (London 1954-1960). Wygłosił szereg wykładów o muzyce polskiej, m.in. na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie w Londynie, w Indian Institute of World Culture w Londynie oraz w Radiu BBC. Kompozycje: *Kontrasty*, suita orkiestrowa 1946, *Kolado* na bas-baryton, chór żeński i orkiestrę 1949 oraz *Koncert fortepianowy* 1951. Członek: Królewskiej Akademii Muzyki 1956-2001, Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie 1973-2001. Odznaczenia: Defence Medal, War Medal 1939-45.

Lit.: Czaykowski B., Sulik B., *Polacy w Wielkiej Brytanii*, Paryż 1961, *Kompozytorzy polscy 1918-2000*, red. M. Podhajski, t. II, Gdańsk-Warszawa 2005; *Wspomnienie*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza” (Londyn) z 11 czerwca 1992.

HEMAR Marian właściwie: Marian Hescheles, ps. Marian Hemarinetti, Jan Mariański, Marian Wallenrod, Harryman, poeta, satyryk, komediopisarz; ur. 6 kwietnia 1901 we Lwowie, zm. 11 lutego 1972 w Dorking pod Londynem, syn Ignacego i Berty z Lemów. Wykształcenie: studiował medycynę i filozofię w Uniwersytecie Lwowskim. Kierownik literacki warszawskiego kabaretu „Qui pro Quo” 1925-1931, kierownik teatru „Nowa Komedia” 1933-1934. W okresie II wojny światowej żołnierz Brygady Karpackiej. Od 1942 w Wielkiej Brytanii. Współpracownik Radia Wolna Europa i Radia BBC 1951-1972. Założyciel kabaretu „Biały Orzeł” w Londynie 1946. Kierownik teatru literacko-satyrycznego w Londynie (tzw. Teatr Hemara) 1955-1972. Autor licznych sztuk teatralnych, szopek politycznych, wode-

wilii, scenariuszy filmowych i kabaretowych. Jego *Cud biednych ludzi* grano w teatrach Brukseli, Paryża, Dublina i Londynu. Napisał około 3000 piosenek kabaretowych. Do wielu skomponował także muzykę. Wykonał wiele tłumaczeń z literatury niemieckiej, francuskiej i angielskiej, m.in. Kiplinga, Yeatsa, Szekspira i Horacego. Drukował m.in. w „Dzienniku Polskim i Dzienniku Żołnierza”, „Orle Białym”, „Wiadomościach”, „Tygodniku Polskim”. Laureat nagród: Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie 1959, redakcji „Wiadomości” 1961 i 1969, im. Anny Godlewskiej 1969, Fundacji im. A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku 1969. Odznaczenia: Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski.

Lit.: *Encyklopedia muzyczna PWM*, red. E. Dziębowska, Kraków 1979; Groński R. M., *Kabaret H.*, Warszawa 1988.

HEMPEL Jan Marian, major austro-węgierskiej kawalerii, oficer wywiadu wojskowego; ur. 9 kwietnia 1879 we Lwowie, zm. 22 września 1932 w okolicach dworu Potok koło Krosna (wypadek podczas polowania), syn Kazimierza i Kazimiery z domu Sas Dwernickiej. Ukończył Szkołę Podchorążych Kawalerii w Hranicach na Morawach 1900 oraz Akademię Sztabu Generalnego w Wiedniu 1904–1906. Dowódca plutonu w 12. Pułku Ułanów 1900–1904; oficer sztabowy 11. Brygady Kawalerii w Tarnowie 1906–1908; oficer wywiadu w Sztabie Generalnym w Wiedniu 1908–1911; dowódca szwadronu w 7. Pułku Ułanów 1911–1912; zastępca szefa sztabu 17. Dywizji Piechoty 1912; szef biura wywiadowczego XI Korpusu we Lwowie 1912–1913; zastępca szefa sztabu: 19. Dywizji Piechoty w Pilźnie 1913–1914, 29. Dywizji Piechoty na froncie serbskim 1914–1915; szef sztabu: 2. Dywizji Kawalerii 1916, 6. Dywizji Kawalerii 1916–1917; członek delegacji prowadzącej pertraktacje pokojowe z Rumunią 1916; szef oddziału operacyjnego armii 1917–1918; szef sztabu austriackiego generał-gubernatora Odessy 1918. Awanse: podporucznik 1901, porucznik 1906, kapitan 1912, major 1917. Uhonorowany 17 odznaczeniami bojowymi, m.in. Orderem Czerwonego Krzyża za ratowanie rannych na polu bitwy. W Wojsku Polskim od 1918.

Lit.: Archiwum autora (ankiety IRB).

HLAWATY Stanisław Józef, austriacki podpułkownik; ur. 15 marca 1868 we Lwowie, zm. 1939 w Kałuszu, syn Albina i Stanisławy z Kislingerów; żony: Celestyna Breyner; dzieci: Adolf, Andrzej, Stanisława. Wykształcenie: Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Lwowskiego 1905–1909; Uniwersytet Londyński (stypendium rządowe na studia geodezyjno-astronomiczne) 1913. Aspirant oficerski, a następnie oficer kompanijny w austriackim 58. Pułku Piechoty 1890–1904; nauczyciel języka polskiego i geografii w Korpusie Kadetów we Lwowie 1904–1910, a następnie w szkole realnej w Ems 1911–1914; dowódca batalionu i 1. szwadronu dragonów w 14. Pułku Piechoty na froncie I wojny światowej 1914–1915; dyrektor kancelarii w biurze operacyjnym Kwaternmistrzostwa Armii Południowo-Wschodniej na Bałkanach 1915–1917; zastępca dowódcy i nauczyciel języka polskiego i geografii w szkole realnej w Krakowie 1917–1918. Awanse: podporucznik 1892, porucznik 1897, kapitan 1908, major 1916, podpułkownik 1918. W Wojsku Polskim od 1918. W 1939 na wieść o wkroczeniu Armii Czerwonej na terytorium Rzeczypospolitej popełnił samobójstwo.

Lit.: CAW (akta personalne, H-3233), Stawecki P. *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918–1939*, Warszawa 1994.

HORSZOWSKI Mieczysław, pianista, pedagog muzyczny; ur. 3 lipca 1892 we Lwowie, zm. 23 maja 1993 w Filadelfii (USA). Wykształcenie: Konserwatorium Muzyczne we Lwowie (uczeń Mieczysława Sołtysa i Henryka Melcera-Szczawińskiego); Konserwatorium Muzyczne w Wiedniu (uczeń Teodora Leszetyckiego). W latach 1911–1913 mieszkał w Paryżu, gdzie studiował literaturę, filozofię i historię sztuki. Po wybuchu II wojny światowej grał w 1940 w Watykanie przed papieżem Piusem XII, a następnie udał się na dwuletnie tournée po Ameryce Południowej, dając koncerty charytatywne na rzecz ofiar wojny. Od 1942 w USA, gdzie został profesorem Curtis Institute of Music w Filadelfii. Jego uczniami byli m.in. Malcolm Bilson, Eugene Istomin, Steven de Groote, Anton Kuerti, Ruth Laredo, Cecile Licad, Seymour Lipkin, Murray Perahia i Peter Serkin. Autor kilkunastu utworów fortepianowych, sonaty skrzypcowej, pieśni wokalnych i kwartetu smyczkowego. Nagrywał pły-

ty w takich wytwórniach jak m.in: HMV, Columbia Records, RCA, Deutsche Grammophon, Nonesuch Records i inne.

Lit.: *Leksykon kultury polskiej poza krajem od roku 1939*, red. K. Dybciak i Z. Kudelski, Lublin 2000; *Wielka Encyklopedia PWN*, Warszawa 2002.

JARECKI Tadeusz, kompozytor, dyrygent, publicysta; ur. 1 stycznia 1889 we Lwowie, zm. 2 maja 1956 w Nowym Jorku, syn Henryka. Wykształcenie: Konserwatorium Galicyjskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie; Konserwatorium Cesarskie Rosyjskiego Towarzystwa Muzycznego w Moskwie; Instytut Rytmiki w Hellerau (Niemcy). W latach 1920-1932 w USA, gdzie był dyrygentem orkiestry The National Broadcasting Company, a następnie kierownikiem The Chamber Ensemble NBC. Dyrektor Towarzystwa Muzycznego i Konserwatorium im. S. Moniuszki w Stanisławowie oraz dyrygent Orkiestry Symfonicznej we Lwowie 1932-1936. Gościnny dyrygent,

m.in.: Filharmonii i Opery w Lemberg (Niemcy), Filharmonii Berlińskiej, Londyńskiej Orkiestry Filharmonicznej, Londyńskiej Orkiestry Symfonicznej, Orkiestry Symfonicznej BBC, Orkiestry Szkockiej. Od 1946 w USA, gdzie pracował, m.in. jako wykładowca na Columbia University oraz poświęcił się komponowaniu i dyrygenturze. Nowojorski korespondent pism „Muzyka”(Warszawa) i „The Chesterian” (Londyn). Kompozytor utworów orkiestrowych, kameralnych, kompozycji na fortepian oraz wielu pieśni. Ważniejsze kompozycje: *Trzy pieśni op. 5* na głos i orkiestrę lub fortepian 1908, *Trio fortepianowe nr 1 op. 11* 1911, *Kwartet smyczkowy nr 2 op. 16* 1918, *Kraj naszych serc op. 17* kantata na kwartet wokalny i orkiestrę 1916, *Sonata na fortepian op. 19*, przed 1927, *Kwartet smyczkowy c-moll nr 3 op. 21* 1918, *Chimère op. 26* poemat symfoniczny na orkiestrę 1925, *Concerto Suite op. 27* na skrzypce i orkiestrę 1930, *Calkins Songs op. 28* na głos i 13 instrumentów 1931, *Charcoal Sketches op. 29 (New York Suite)* na orkiestrę 1927, *Divertimento ludowe op. 32* na orkiestrę kameralną 1937, *Mazurki ludowe op. 37 na fortepian*, przed 1949. Laureat I nagrody im. E. Coolidge’a za *Kwartet smyczkowy nr 2 op. 16* podczas The Berkshire Festival 1918 oraz nagrody im. F. Jasieńskiego i W. Łozińskiego za *Kwartet smyczkowy nr 3 op. 21* przyznanej przez Polską Akademię Umiejętności 1923.

Lit.: *Kompozytorzy polscy 1918-2000*, red. M. Podhajski, t. II, Gdańsk-Warszawa 2005.

KASSERN Tadeusz Zygfryd, kompozytor; ur. 19 marca 1904 we Lwowie; zm. 2 maja 1957 w Nowym Jorku. Wykształcenie: Konserwatorium Polskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie (nauka gry na fortepianie u Jerzego Lalewicza, a teorii i kompozycji u Mieczysława Sołtysa); Konserwatorium Muzyczne w Poznaniu (nauka gry na fortepianie u Wieńczysława Brzostowskiego, a kompozycji u Henryka Opieńskiego) 1922-1926; studia prawnicze na Uniwersytecie Poznańskim. Recenzent muzyczny „Nowego Kuriera” 1929-1933 i „Dziennika Poznańskiego” 1934-1938. Od 1945 w USA. Konsul oraz polski delegat ds. kulturalnych przy ONZ 1948; wykładowca Instytutu É. Jacques-Dalcroze’a w Nowym Jorku 1948-1957. Nauczyciel gry na fortepianie oraz teorii muzyki w Third Street Music School oraz w New School for Social Research w Nowym Jorku. Ważniejsze kompozycje, m.in.: *Trzy*

preludia na fortepian 1926, *Cztery Pieśni do słów Tadeusza Micińskiego* na głos z fortepianem 1926, *Dwa mazurki* na fortepian 1927, *Kołysanka* na głos z fortepianem do słów Józefa Wittlina 1928, *Pieśni naiwne* na głos z fortepianem do słów Kazimierza Wierzyńskiego 1929, *Trzy kołysanki* na głos z fortepianem do słów Marii Paruszewskiej 1933, *Malowanki*, kantata dziecięca na chór i orkiestrę 1934, *Dies irae*, poemat symfoniczny 1935, *Concertino* na flet, klarnet i fagot 1935, *Ballady* na chór męski a cappella 1935, *Hymn do słońca* na głos i orkiestrę 1936, *Suita pastoralna* na małą orkiestrę 1937, *Cztery motety kopernikowskie* na chór mieszany a cappella 1937, *Suita orawska* na mezzosopran i chór męski 1938, *Ojczyzna* na chór mieszany a cappella 1938, *Pieśni do słów Leopolda Staffa* na głos z fortepianem 1938, *Concertino* na fortepian i orkiestrę 1940, *Suita dziecięca* na dwa fortepiany 1940, *Ballada o wieprzu i pieprzu* na głos z fortepianem do słów Jana Brzechwy 1940, *Concertino* na obój i orkiestrę smyczkową 1946, *Dziesięć polskich pieśni ludowych z Ziemi Zachodnich* na głos z fortepianem 1947, *Concertino* na flet, ksylofon, czeleste i orkiestrę smyczkową 1948, *Lullaby* na fortepian 1949, *The*

Anointed (Koniec Mesjasza), opera według Jerzego Żuławskiego 1951, *Sun-up (Jutrzenka)*, opera według Luli Vollmera 1952, *Our Praye* na głos z fortepianem 1953, *Space Flight Concerto* na orkiestrę 1954, *Eros i Psyche*, opera według Jerzego Żuławskiego 1954, *Amusement Park Music Book* na fortepian 1955, *Blessed Music Book* na fortepian 1955.

Lit.: *Encyklopedia muzyczna PWM*, Kraków 1997.

KOSSOWSKA Stefania, z domu Szurlej, pseudonim Big Ben, krytyk literacki, prozaik, felietonistka, redaktor; ur. 23 września 1909 we Lwowie, zm. 15 września 2003 w Londynie, córka Stanisława i Jadwigi z Ciepeliowskich; zamężna: Adam Kossowski (artysta malarz). Wykształcenie: uniwersytet w Lozannie (język francuski) 1927, Uniwersytet Warszawski (prawo) 1928–1932. Stały współpracownik tygodnika „Prosto z mostu” 1935–1938 oraz korespondent dzienników warszawskich, m.in.: „Wieczoru Warszawskiego” i „ABC” 1935–1939; referent ds. literackich Ministerstwa Informacji i Dokumentacji Rządu RP w Paryżu 1939–1940, a następnie w Londynie 1940–1947; urzędniczka Polish University College w Londynie 1949–1953; stała współpracowniczka „Wiadomości” w Londynie (autorka rubryki *W Londynie* pod pseudonimem Big Ben 1953–69, współredaktorka tygodnika 1969–1974, redaktor naczelny 1974–1981, dyrektor finansowy i administracyjny 1977–1981) 1953–1981; współpracowniczka Radia Wolna Europa i radia BBC w Londynie 1954–1993; kierownik literacki w redakcji „Tygodnia Polskiego” (Londyn) 1980–1986; redaktor „Środy Literackiej” (miesięczny dodatek do londyńskiego „Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza”) 1986–2000. Przewodnicząca jury Nagrody „Wiadomości” 1977–1981. Publikowała fragmenty prozy, artykuły i recenzje literackie, m.in.: w „Orle Białym” (Londyn), „Wiadomościach” (Londyn), „Kulturze” (Paryż), „Na antenie” (Londyn), „Gwieździe Polarnej” (Stevens Point, USA), „Więzi” (Warszawa), „Rzeczpospolitej” (Warszawa), „Dekadzie Literackiej” (Kraków), „Tygodniku Powszechnym” (Kraków). Autorka publikacji książkowych: *Mieszkam w Londynie* (Londyn 1964, wyd. II Londyn 1994), *Jak cię widzę tak cię piszę* (Londyn 1973), *Galeria przodków. Sylwetki emigracyjne* (Warszawa 1991), *Przyjaciele i znajomi* (Toruń 1998), *„Wiadomości” na emigracji*, antologia prozy 1940–67, wybór i przedmowa (Londyn 1968), *Od Herberta do Herberta. Nagroda „Wia-*

domości" 1958–90, opracowanie i przedmowa (Londyn 1993). Udział w antologiach i pracach zbiorowych. W 1994 podarowała archiwum „Wiadomości” Uniwersytetowi Mikołaja Kopernika w Toruniu. Członek Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie w Londynie 1950–1986, Stowarzyszenia Pisarzy Polskich w Warszawie 1991–2003. Laureatka nagród: Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa 1954, tygodnika „Wiadomości” 1970, Fundacji im. A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku 1980, im. Stefana Badeniego 1984, paryskiej „Kultury” im. Zygmunta Herztza. Odznaczenia: Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski.

Lit.: Nicieja S. *Pokochać Londyn*, „Nowe Książki” (Warszawa) 1995 nr 3; *Pani Stefa* (red. R. Habielski, K. Muszkowski, P. Kądziała), Londyn 1999; *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik biobibliograficzny* (red. J. Czachowska, A. Szałagan), Warszawa 1996.

KOSTECKI Zbigniew, chirurg, działacz polonijny; ur. 27 sierpnia 1941 we Lwowie, syn Eugeniusza i Józefy z domu Panek; żonaty: Danuta Schleifer (lekarz anestezjolog); dzieci: Paweł (plastyk), Monika (specjalista ds. marketingu). Studia medyczne w Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach 1961–1968. Asystent (specjalizacja w chirurgii): Szpitala Powiatowego w Jarosławiu 1969–1971, Szpitala Powiatowego w Koźlu 1971–1973, Szpitala Katolickiego św. Elżbiety w Meerbusch-Lank (Niemcy) 1973–1975, Szpitala Ewangelickiego w Düsseldorf 1976–1977; chirurg w klinice urazowej w Duisburg-Bucholz 1977–1980; prywatna praktyka lekarska w Krefeld 1981–. Od 1975 prowadzi szeroką działalność społeczną w organizacjach polonijnych w Niemczech. Autor artykułów naukowych z zakresu ochrony zdrowia, w prasie medycznej oraz artykułów okolicznościowych w polonijnej prasie niemieckiej. Twórca internetowych stron informacyjnych o Polonii świata. Prezes: Polskiego Towarzystwa Medycznego w Niemczech 1992–2009, Kongresu Polonii Niemieckiej 1992–2009. Członek: Związku Harcerstwa Polskiego (podharcistrz) w Łańcucie 1956–1958, Związku Polaków „Zgoda” w Krefeld 1975–1977. Miejsce zamieszkania: Niemcy.

Lit.: Archiwum autora (ankieta biograficzna); Lemke P. *Polskie Towarzystwo Medyczne w Niemczech*, „Forum Polonijne” (Lublin) 1996 nr 3.

KRYSKA-KARSKI Tadeusz Juliusz, dziennikarz radiowy, pisarz, historyk wojskowości polskiej; ur. 20 kwietnia 1922 we Lwowie, zm. 15 marca 2011 w Devon (Wielka Brytania), syn Franciszka i Ludwiki z Czaprańskich; żonaty: Halina Wszolek (artystka malarka); dzieci: Zbigniew (kierownik transportu), Leszek (muzyk). Po wybuchu II wojny światowej dowódca plutonu (kadet-ochotnik) podczas obrony Lwowa 1939, a następnie po ucieczce z niewoli sowieckiej uczestnik kampanii francuskiej (sierżant podchorąży) 1939–1940. Internowany w Szwajcarii 1940–1944. Uczestnik zakończenia kampanii włoskiej jako podporucznik, porucznik, a następnie kapitan II Korpusu Wojska Polskiego 1944–1946. Studia dziennikarskie na uniwersytecie we Fryburgu (Szwajcaria) 1942–1944 oraz historyczne, zakończone dyplomem, na uniwersytecie w Birmingham 1949–1957. Pracownik fizyczny w fabryce dywanów i brytyjskich szpitalach w Londynie 1946–1957; tłumacz i redaktor „Dziennika Radiowego” w Radiu Wolna Europa w Monachium 1957–1966; londyński korespondent Radia Wolna Europa 1966–1988. Główne kierunki badań naukowych: historia wojskowości polskiej 1918–1945. Autor kilkuset artykułów, głównie na tematy historyczno-wojskowe w londyńskim „Dzienniku Polskim” i „Tygodniu Polskim” oraz publikacji książkowych (w większości wydanych własnym nakładem) m.in.: *Piechota 1939–1945*, 17 zeszytów oraz 2 skorowidze (Londyn 1970–74), *Spisy imienne kadry i absolwentów SPP* [w:] *Uzupełnienia do Księgi Pamiątkowej Szkoły Podchorążych Piechoty* (Londyn 1976), *Sztandary i poczty sztandarowe organizacji kombatanckich*

(Londyn 1979), *Straty korpusu oficerów artylerii WP 1939-1945* (Londyn 1979), *Lwowski kadet 1934-1939* (Londyn 1979), *Materiały do historii Wojska Polskiego*, 20 zeszytów oraz skorowidz (Londyn 1982-87), *Generałowie Polski Niepodległej* (Warszawa 1991), *Straty korpusu oficerów WP, PSZ i AK 1939-1945* (Londyn 1996). Przeprowadził kilka prelekcji na tematy historyczno-wojskowe w Instytucie Polskim w Londynie i Domu Polskim w Sydney (Australia). Autor ponad 800 piosenek do muzyki własnej i innych kompozytorów, z których większość nadawana była w Radiu Wolna Europa i Radiu Paryż. Były członek: Instytutu Polskiego i Muzeum gen. W. Sikorskiego w Londynie, Stowarzyszenia Polskich Kombatantów (Rady Zarządzającej Koła Wielka Brytania). Laureat Nagrody Pisarskiej Stowarzyszenia Polskich Kombatantów 1988. Odznaczenia: Krzyż kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi (2x), Srebrny Krzyż Zasługi z Mieczami, Krzyż Kampanii Wrześniowej, Medal Wojska, francuski Croix de Guerre.

Lit.: Archiwum autora (ankieta biograficzna).

MAJEWSKA Włada (Władysława), aktorka, piosenkarka; ur. 19 marca 1911 we Lwowie, zm. 18 maja 2011 w Chislehurst (Kent, Wielka Brytania). Wykształcenie: studia prawnicze na Uniwersytecie Jana Ka-

zimierza we Lwowie (nostryfikacja dyplomu w Edynburgu). W latach 1930-1939, m.in. piosenkarka i parodystka w zespole Szczepcia i Tońka w Wesołej Lwowskiej Fali. Podczas II wojny światowej występowała z Lwowską Falą w Wielkiej Brytanii, a podczas inwazji w Belgii i Holandii, jako pieśniarka Czołówki Teatralnej 1. Dywizji Pancерnej gen. Władysława Maczka (Lwowska Fala wystąpiła dla polskiego wojska ponad 800 razy, dając spektakle na platformach ciężarówek, w barakach żołnierskich, a nawet w bunkrach). Od 1946 w Wielkiej Brytanii. Piosenkarka w Teatrze Hemara w Londynie 1946-1952. Pracownik 1952-1967, a następnie kierownik Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa w Londynie. Inicjatorka wydania nakładem Artystów Scen Polskich za Granicą płyty *Piosenki Mariana Hemara zapomniane przez autora* 1977. Współautorka opracowania albumu piosenek i skeczy Mariana Hemara 1997; autorka wspomnieniowej publikacji książkowej *Z Lwowskiej Fali do Radia Wolna Europa* (Wrocław 2006). Członek Stowarzyszenia Pracowników, Współpracowników i Przyjaciół Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego. U honorowaną nagrodą teatralną „Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza” dla najlepszej aktorki roku 1967 oraz „Diamentowym mikrofonem” z okazji 80-lecia Polskiego Radia za wkład w rozwój polskiej radiofonii 2005. Odznaczenia: Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Srebrny Medal Zasłużony Kulturze-Gloria Artis, odznaka honorowa „Zasłużony dla kultury polskiej, medal Polonia Mater Nostra Est, honorowa złota odznaka Stowarzyszenia Polskich Kombatantów, honorowa złota odznaka Stowarzyszenia Lotników Polskich, Krzyż Dywizji Pancерnej, złota odznaka „50-lecie Harcerstwa Polskiego”, złota odznaka honorowa Koła Lwowian, Złoty Krzyż Polskich Dywizjonów Lotniczych.

Lit.: Archiwum IRB w Vaudricourt; Bobka L., *Film o Władzie Majewskiej*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza” (Londyn) nr 297 z 1996; Mieszowska A., *Artyści emigracyjnej Melpomeny*, Londyn 1998; Siedlecka J., *Włada*, „Pani” nr11 z 1996.

MASZKOWSKI Rafał, skrzypek, dyrygent; ur. 11 lipca 1838 we Lwowie, zm. 14 marca 1901 we Wrocławiu, syn Jana Kantego i Józefy. Wykształcenie: studia techniczne na Uniwersytecie Wiedeńskim oraz

muzyczne w Konserwatorium Muzycznym w Wiedniu 1955-1959; prywatne lekcje gry na skrzypcach u Georga Hellmesbergera w Wiedniu 1855-1859 oraz u Ferdynanda Davida i Raimunda Dreyschocka w Lipsku 1859-1861. Koncertmistrz orkiestry symfonicznej w Colmar 1862-1863; dyrygent orkiestr w Hamburgu 1863-1866 i w Schaffhausen 1866-1869; dyrektor szkoły muzycznej Inturneum w Schaffhausen 1866-1869; dyrektor Instytutu Muzycznego w Koblencji 1869-1890; założyciel Konserwatorium Muzycznego w Koblencji 1888. Uczestnik koncertów organizowanych w rezydencji Wilhelma I w Koblencji. Na przełomie lat 1889/1890 nabawił się niedowładem dwóch palców lewej ręki, co spowodowało niemożność gry na skrzypcach i zainteresowanie się dyrygenturą. W 1890 wrócił do Polski, gdzie kierował orkiestrą Wrocławskiego Towarzystwa Muzycznego.

Lit.: *Encyklopedia muzyczna PWM*, red. E. Dziębowska, Kraków 2000.

MEHLEM Erwin Kazimierz, austro-węgierski major; ur. 18 stycznia 1878 we Lwowie, zm. 24 września 1938 we Lwowie, syn Aleksandra i Anieli Hornig; żonaty: Aniela Udrycka; dzieci: Irena, Erwin. Ukończył Techniczną Akademię Artylerii w Mödlingu koło Wiednia 1898, kurs jazdy konnej 1899-1900, szkołę korpuśną oficerską w Pressburgu 1906, szkołę strzelania w Hojmesku 1912 oraz kurs wyższych oficerów w Buzan (Rumunia) i informacyjny kurs gazowy w Wiedniu. Oficer w baterii, a następnie adiutant pułkowy w 14. Pułku Artylerii Polowej 1898-1906; dowódca baterii zapasowej, a następnie 2. baterii w 5. Dywizjonie Artylerii Konnej w Sommerein 1906-1910; dowódca baterii zapasowej 5. Dywizjonu Artylerii Konnej 1910-1914. W czasie I wojny światowej dowódca: 5. Baterii 6. Pułku Artylerii Konnej, 1. Dywizjonu 3. Pułku Artylerii Polowej (na froncie rosyjskim i włoskim), 7. Pułku Artylerii Konnej (na froncie rumuńskim), artylerii grupy frontowej złożonej z 7. i 8. Dywizji Kawalerii. Awanse: podporucznik 1898, porucznik 1902, kapitan 1912, major 1918. Odznaczenia: m.in. Żelazny Krzyż (II 2x), Krzyż Zasługi Wojskowej (III), Order Żelaznej Korony (III), Krzyż Karola, Signum Laudis (3x). W Wojsku Polskim 1918.

Lit.: CAW (akta personalne, M-10502, 12074, 9777); Bielski M. *Generałowie*

odrodzonej Rzeczypospolitej, t. II, Toruń 1996; Stawecki P. *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918–1939*, Warszawa 1994.

MEKARSKI Stefan, publicysta, działacz polityczny i społeczny; ur. 8 marca 1895 we Lwowie, zm. 22 marca 1985 w Londynie. Studia filozoficzne na Uniwersytecie Wiedeńskim 1914-1917; doktorat na Uniwersytecie Lwowskim 1920. Uczestnik obrony Lwowa. Bibliotekarz naukowy, a następnie kustosz Biblioteki Uniwersytetu Lwowskiego 1920-1939; współredaktor lwowskiego „Słowa Polskiego”. W latach 1930-1935 reprezentował Lwów w Sejmie RP (współpracował nad tekstem Konstytucji Kwietniowej z 1935). Po wybuchu II wojny światowej wraz z wojskiem (podporucznik w dziale propagandy) przeszedł na Węgry, a następnie przez Francję przedostał się do Wielkiej Brytanii, gdzie pracował w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Ministerstwie Propagandy. Współzałożyciel w Wielkiej Brytanii: Ligi Niepodległości Polski, Koła Lwowian, Instytutu Badań Zagadnień Krajowych. Współredaktor czasopism: „Listy z Londynu” i „Za Wolność i Niepodległość”. Członek Rady Narodowej. Autor artykułów w polskiej prasie emigracyjnej, m.in. w „Orle Białym” oraz kilku broszur. Członek Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie. Odznaczenia: Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Niepodległości, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Obrony Lwowa.

Lit.: Habielski R. *Życie społeczne i kulturalne emigracji*, Warszawa 1999.

MODRAKOWSKA Maria secundo voto Jackowska z domu Kuczkiewicz, śpiewaczka operowa (sopran); ur. 10 grudnia 1896 we Lwowie, zm. 16 października 1965 we Wrocławiu. Wykształcenie: Konserwatorium Muzyczne we Lwowie oraz studia uzupełniające u N. Boulanger i C. Croiza w Paryżu. We Francji od 1931. Profesor śpiewu i interpretacji w École Normale de Musique w Paryżu 1931-1935; prowadząca dział muzyczny w piśmie „La Pologne” (Paryż) 1931-1935; sta-

ła współpracowniczką czasopisma „Le Monde Musical”. W 1939 wróciła do Polski.

Lit.: *Encyklopedia muzyczna PWM*, red. E. Dziębowska, Kraków 2002

MOKRZYCKI Gustaw Andrzej, brytyjski kapitan lotnictwa, profesor, specjalista w zakresie techniki lotniczej i astronautycznej; ur. 1 października 1894 we Lwowie, zm. 22 stycznia 1992 w Fullerton (Kalifornia), syn Jędrzeja i Marii z domu Quelle; żonaty: (I) Helena Witkiewicz, (II) Lidia Sanatori. Studia inżynierskie na Politechnice Lwowskiej 1911–1914; specjalizacyjne w zakresie lotnictwa w Ecole Supérieure d’Aéronautique w Paryżu 1920. Po wybuchu I wojny światowej zmobilizowany do armii austriackiej. W latach 1916–1918 działał w polskiej konspiracji lotniczej. W latach 1918–1939, m.in. kierownik Instytutu Badań Technicznych Lotnictwa w Warszawie, profesor nadzwyczajny i kierownik Katedry Budowy Płatowców i Mechaniki Lotu 1937–1939. Po wybuchu II wojny światowej ewakuowany do Francji, pracował w Studium Wojskowym przy organizowanym Polskim Uniwersytecie za Granicą 1939–1940. Pracownik

(z brytyjską rangą Flight Lieutenant) Biura Instrukcji i Tłumaczeń Centrum Wyszukolenia Lotnictwa Polskiego w Wielkiej Brytanii 1940–1941; inicjator, współorganizator i wykładowca Wydziału Lotniczego w Ecole Polytechnique przy Uniwersytecie Montrealskim 1942–1944. W Stanach Zjednoczonych od 1944. Doradca naukowy w sprawach układów sterowania samolotów bombowych i transportowych oraz pocisków raketowych w firmie Convair w San Diego (Kalifornia) 1944–1946; kierownik działu aerodynamiki Ryan Aeronautical Company (m.in. jako pierwszy w Stanach Zjednoczonych uprościł rozwiązywanie problemów stateczności dynamicznej przez zastosowanie przekształcenia La Place’a) 1947–1951; dyrektor działu doświadczalnego USAF Flight Test Centre w bazie lotniczej „Edwards” k. Los Angeles (m.in. inicjator automatycznego procesowania danych z pomiarów przekazywanych podczas lotu oraz zmodyfikował radykalnie instrumentację) 1951–1953; ekspert badawczy ds. stateczności samolotów i pocisków balistycznych oraz antyrakiet w North American Aviation 1953–1960; ekspert badawczy Autonetics 1960–1962; doradca naukowy firmy Nortronics 1962; kontroler działu systemów orientacji przestrzennej i doradca naukowy sekcji uzbrojenia Northrop Space Laboratory 1962–1964. Wynalazca metody (patent USA Nr. 3,279,725) polegającej na ograniczeniu stopnia ugięć powstających na skutek obciążeń aerodynamicznych, jak również powodowanych przez drgania. Po pomyślnych próbach na bombowcu naddźwiękowym NA B70 Valkyrie, metoda ta stosowana była na innych ciężkich bombowcach m.in. Boeing B-52 oraz w wielu silnikach pomocniczych dla statków kosmicznych. Autor ponad 90 prac naukowych opublikowanych w różnych językach. Członek licznych stowarzyszeń naukowych m.in. Królewskiego Towarzystwa Naukowego w Londynie i Instytutu Wiedzy Lotniczej w Nowym Jorku.

Lit.: Archiwum autora (ankieta biograficzna).

MOSZCZYŃSKA Anna Barbara z Madejewskich, urzędnik, redaktor, działacz społeczny; ur. 3 grudnia 1913 we Lwowie, zm. 31 lipca 2004 w Londynie, córka Feliksa Emila i Stefanii z d. Kahane; mąż: Henryk Moszczyński (zm. 1976); dzieci: Wiktor (handlowiec,

redaktor). Studiowała przez rok prawo na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie oraz ukończyła kurs ekonomiczny. Urzędniczka Starostwa Grodzkiego m. Lwowa 1935–1937; urzędniczka Miejskiej Kasy Oszczędności we Lwowie 1937–1939. W okresie II wojny światowej aresztowana przez NKWD i wywieziona do obozu pracy przymusowej na Syberię 1940–1942. Pracownik działu opieki społecznej Ambasady RP w Kujbyszewie (Rosja) 1942; współorganizatorka (z księciem E. Sapiehą) i pracownik Oddziału Polskiego Czerwonego Krzyża w Nairobi 1942–1944; urzędniczka polskiego Ministerstwa Informacji i Propagandy w Londynie, a następnie Interim Treasure Committee for Polish Questions 1944–1948; współdzierzawca restauracji „Adria”, a następnie kawiarni „Anna” oraz księgarni SPK w Londynie 1948–1964; zastępca kierownika księgarni SPK w Londynie 1964–1987; kierownik Biura Informacji Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w Londynie (od 1993 Biura Informacji Zjednoczenia Polskiego) 1987–2000; redaktor „Polskiego Informatora” (wydawany co dwa lata od 1989); współredaktor miesięcznika „Orzeł Biały” w Londynie 1987–2001. Współzałożycielka Zjednoczenia Polek na Emigracji 1946. Członek: Stowarzyszenia Polskich Kombatantów (członek władz Koła nr 11 w Londynie) 1946–2004, Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w Londynie (redaktor informacji dotyczących działalności POSK w „Dzienniku Polskim i Dzienniku Żołnierza” 1976–1977; sekretarz Komitetu Ratowania POSK 1980, członek Komisji Domu 1987–1988). Odznaczenia: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Złota Honorowa Odznaka Stowarzyszenia Polskich Kombatantów, Medal Zasługi Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii.

Lit.: Archiwum autora (ankieta biograficzna).

MÜLLER Artur Tadeusz, pianista, kompozytor; ur. 20 października 1893 we Lwowie, zm. 4 sierpnia 1960 w Sao Paulo (Brazylia). Wykształcenie: dwa lata studiów prawniczych na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie; Konserwatorium Polskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie; Państwowa Akademia Muzyczna w Wiedniu. Od 1945 w Brazylii, gdzie prowadził działalność pianistyczną, kompozytorską i pedagogiczną. Pianista w polonijnym „Klubie 44”

w Sao Paulo. Współpracownik wydawnictwa „Fermata” oraz telewizji brazylijskiej. Twórca baletów (*Zakłęte trzewiczki*, *Evocacao Triste*, *Solidao*, *Portret Doriany Grey’a*), operetek (*Król kawy*, *Złota gwiazda*), piosenek (m.in. do operetki *Całus i nic więcej*) oraz utworów koncertowych na fortepian i orkiestrę.

Lit.: *Kompozytorzy polscy 1918-2000*, red. M. Podhajski, t. II, Gdańsk-Warszawa 2005.

NIŻAŁOWSKI Franciszek Tomasz, austro-węgierski generał audytor; ur. 18 września 1859 we Lwowie, zm. 9 sierpnia 1937 we Lwowie, syn Ludwika i Joanny z Laskowskich; żonaty: Berta Grosz. Studia prawnicze na Uniwersytecie Lwowskim 1877-1881; egzamin wojskowo-sędziowski 1883; egzamin na audytora sztabowego 1893. Audytor Sądu Garnizonowego w Temesvar 1883-1884; audytor w: 29. Pułku Piechoty 1884-1886, 43. Pułku Piechoty 1886-1887, 13. Pułku Piechoty w Krakowie 1887-1891, 52. Pułku Piechoty w Fünfkirchen 1891-1895; kierownik Sądu Garnizonowego: w Ołomuńcu 1895-1896, w Krakowie 1896-1902; referent sprawozdawca przy Komendzie 14. Korpusu w Innsbrucku 1902-1907; referent w Wyższym Sądzie Wojskowym w Wiedniu 1907-1911; referent w Najwyższym Sądzie Wojskowym Austro-Węgier 1911-1914; prezydent Senatu w Najwyższym Sądzie Obrony Krajowej w Wiedniu 1914-1918. Awanse: podporucznik 1880, porucznik 1883, kapitan 1887, major 1895, podpułkownik 1901, pułkownik 1907, generał audytor 1911. Odznaczenia, m.in: Order Franciszka Józefa. W Wojsku Polskim od 1918.

Lit.: Centralne Archiwum Wojskowe (akta personalne, N-1244).

NOWAKOWSKI Marian Zygmunt, śpiewak operowy (bas); ur. 3 sierpnia 1912 we Lwowie, zm. w kwietniu 2000 w Londynie. Wykształcenie: studia wokalne w Konserwatorium Muzycznym we Lwowie w klasie operowej A. Didura. Były śpiewak Teatru Wielkiego w Warszawie. Od 1939 w Wielkiej Brytanii. Solista Polish Army Choir w Szkocji 1940-1945. Od 1947 występował w Londynie, m.in. w Albert Hall, Carla Rosa Opera Company, Sadler’s Wells

Opera, Covent Garden. Pracował również jako pedagog w Londynie i na Jamajce.

Lit.: *Encyklopedia muzyczna PWM*, red. E. Dziębowska, Kraków 2002.

PRĘGOWSKI Zdzisław Jerzy, architekt, malarz, rzeźbiarz, tenor operowy, filantrop; ur. 17 listopada 1912 we Lwowie, zm. 17 marca 1998 w Winterthur (Szwajcaria), syn Zenobiusza i Haliny z Zajączkowskich. Wykształcenie: studia architektoniczne na Politechnice Lwowskiej 1939 i Politechnice Zurychskiej 1944; studia wokalne we Lwowie i w Mediolanie (uczeń słynnego śpiewaka Adama Didura i włoskiego tenora Gilliego). Odtwórca głównej roli (tenora Fernanda) w operze „Favorita” Donizzetiego 1937. Po wybuchu II wojny światowej przedostał się przez Rumunię, Jugosławię i Włochy do Francji. Współzałożyciel biura poszukiwań Czerwonego Krzyża zagubionych rodzin polskich w Rumunii 1939-1940. Plutonowy-aspirant w Kompanii Sanitarnej 2. Dywizji Strzelców Pieszych (internowany w Szwajcarii) 1940. Stażysta kilku biur architektonicznych w Szwajcarii 1945-1950. Właściciel biura architektonicznego, a następnie przedsiębiorstwa architektoniczno-budowlanego PREWI w Winterthur 1950-1998. Opatentował kilka wynalazków, m.in. systemy PREWI (skonstruowanie powierzchni betonowych, fasad domów i murów oporowych na autostradach, który został zastosowany w wielu krajach europejskich), PREZI-PHON (płyty dzwiękoszczelne do mórów oporowych na autostradach, fasad domów czy też maszyn wydających szkodliwe dla ucha tony), PREWI-CELL (izolacja z odpadów szkła na szumowane szkło w formie szplitu lub kulek, po raz pierwszy zastosowana w 1978 przy budowie autostrady na moczarach obok Sursee w Szwajcarii). Jako architekt wybudował 544 mieszkania, szkoły i fabryki. Projektant i budowniczy Domu Polskiego dla Polskiej Misji Katolickiej w Marly. Autor wielu rzeźb (m.in. pamiątkowych pozłacanych płyt z brązu Jana Pawła II, Stefana kardynała Wyszyńskiego i Augusta kardynała Hlonda, wmurowanych w kościele klasztornym oo. salezjanów w Czerwińsku nad Wisłą) oraz projektu kapliczki z granitu przy kościele Madonna del Sasso w Locarno-Orselinie. Jako tenor operowy dał w Szwajcarii 190 koncertów na polskie cele dobroczynne. Inicjator

wielu akcji charytatywnych, m.in. „Polska w potrzebie” (wysłano do kraju 433 tony materiałów pomocniczych oraz 95 ton lekarstw i aparatury medycznej o wartości 7 mln franków szwajcarskich) 1980-1987, „Akcja witaminowa” (dla 2003 dzieci z Polski zorganizowano pięcioletnie wakacje w Szwajcarii), „Zezula” (ofiarował 5.000 dolarów na odlew trzech dzwonów: Jana Pawła II, kard. Wyszyńskiego i ks. J. Popiełuszki). Czynnie uczestniczył w pomocy materialnej dla studentów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, w budowie pomnika „Orląt Lwowskich” we Wrocławiu, odbudowie kościołów w Polsce, w pomocy siostrze nazaretankom i byłym łągiernikom syberyjskim, dla których utworzył w 1990 specjalny fundusz, wpłacając na niego 100.000 dolarów. W 1981 ofiarował Lechowi Wałęsie nowy samochód (Fiat 125). Autor paru opracowań naukowych z dziedziny architektury i budownictwa. Prezes Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Polskich w Szwajcarii 1950-1993. Wybrany Człowiekiem Roku 1981 miasta Winterthur. Doktor honoris causa Politechniki Wrocławskiej 1992. Odznaczenia: Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Order Uśmiechu, francuski Médaille Commémorative 1939-1945.

Lit. Archiwum autora (ankieta biograficzna).

PIETRUSKI Mieczysław Marian, austro-węgierski kontradmirał; ur. 8 grudnia 1848 we Lwowie, zm. 27 września 1905 w Wiedniu, syn Oktawa i Stefanii z Augustynowiczów. Ukończył Theresianum i Akademię Morską w Fiume. Jako podoficer marynarki wojennej odznaczył się w bitwie pod Lissa 1866. Oficer austro-węgierski 1872-1905, m.in. pełnił służbę w zakładach zbrojeniowych i zaopatrzeniowych w Puli (wynalazca i konstruktor, m.in. dalmierzy i torpedominy); dowódca torpedowca „Planet” 1896; komendant arsenału w Puli, a następnie dowódca eskadry pancerników 1903-1905. Awanse: kadet morski II klasy 1867, kadet morski I klasy 1871, podporucznik 1872, kapitan 1884, komandor podporucznik 1893, komandor porucznik 1896, komandor 1899, kontradmirał 1904. Jedyne Polak, który dosłużył się w armii austro-węgierskiej szlifów admirałskich. Uważany za genialnego matematyka i zaliczany do najzdolniejszych admirałów

austriackich. Odznaczenia: Wojskowy Krzyż Zasługi, Order Żelaznej Korony (III), Krzyż Rycerski Orderu Merito Naval (I), szwedzki Krzyż Rycerski Orderu Miecza, turecki Order Medidjeh, grecki Wielki Krzyż Wybawiciela.

Lit.: Arch. IRB; Nicieja S. *Łyczaków – dzielnica za Styksem*, Wrocław 1998.

PISTEL Hugon Teofil, kapitan austriackiej marynarki wojennej, specjalista podwodnik; ur. 11 kwietnia 1890 we Lwowie, zm. 24 lutego 1954 w Londynie. Ukończył Szkołę Aspirantów Morskich w Fiume 1909. W austriackiej marynarce 1909–1918, m.in. pływał na „U-14” pod dowództwem słynnego przewodnika von Trappa. W Wojsku Polskim od 1920.

Lit.: *Kadry Morskie Rzeczypospolitej* (red. J. K. Sawicki), t. II, Gdynia 1996.

TRZYNADŁOWSKI Andrzej Maria, inżynier, nauczyciel akademicki; ur. 14 czerwca 1941 we Lwowie, syn Jana i Izabeli z Prószyńskich; żonaty: Dorota Maszewska; dzieci: Andrzej, Bart, Nicole. Studia inżynieryjne 1958–1964 oraz doktorat 1974 na Politechnice Wrocławskiej. Asystent, starszy asystent, a następnie adiunkt Politechniki Wrocławskiej 1966–79; visiting professor: University of Salahuddin w Arbil (Irak) 1980–1982, University of Texas w Arlington (USA) 1983–1984; profesor: University of Wyoming w Laramie 1984–1987, University of Nevada w Reno 1987–. Główne kierunki badań naukowych: energoelektronika; napędy elektryczne. Autor 11 patentów, ponad 100 artykułów technicznych oraz dwóch publikacji książkowych. Zwycięzca konkursu na Myron Zucker Student-Faculty Grant 1993. Redaktor czasopism: „IEEE Transaction on Industrial Electronics” 1997-, “IEEE Transaction on Power Electronics” 1997-. Członek Institute of Electrical and Electronics Engineers w USA (Fellow) 1984-. Miejsce zamieszkania: Stany Zjednoczone.

Lit.: Archiwum autora (ankieta biograficzna); *Who's Who in Polish America* (red. B. Wierzbiański) New York 1996.

WEBER Marek, skrzypek, dyrygent, kompozytor; ur. 24 października 1888 we Lwowie, zm. 9 lutego 1964 w Chicago. Wykształcenie: Konserwatorium Muzyczne we Lwowie. Koncertował w wielu krajach Europy i USA. Założyciel zespołu instrumentalnego, z którym występował w Berlinie i uczestniczył w nagraniach płytowych 1919-1937. Od 1938 w USA. Dyrygent Towarzystwa Radiofonii Narodowej w Chicago 1938-1939; dyrygent orkiestry nagrań płytowych Columbia 1939.

Lit.: *Kompozytorzy polscy 1918-2000*, red. M. Podhajski, t. II, Gdańsk-Warszawa 2005.